

Kiusamine ja kadumine – kooli ja eakaaslaste roll

Kristiina Treial (Tartu Ülikooli õppejõud; SA Kiusamise Vastu nõukogu esimees) Laste kodust ära jooksmise seoseid koolis toimuva kiusamise ja eakaaslaste vaheliste suhetega on võrdlemisi vähe uuritud. Samas on tõendeid, et probleemid koolis, sealhulgas ka kiusamise all kannatamine suurendavad kodust ära jooksmise tõenäosust. Kiusamine ei piirdu aga ainult kooliga. Ka kodudes on kiusamist. Käesolev ettekanne toob fookusesse kodu. Millised on kodus leiduvad riskitegurid, mida seostatakse kiusamiskäitumise või kiusamise all kannatamisega koolis? Milliseid reaktsioone võivad koolikiusamisega seotud lapsed kodudes kogeda? Mida on teada kodus toimuva õdede-vendade vahelise kiusamise kohta? Mis võib viia ühe kiusatud ja/või teisi kiusava lapse kodust põgenemiseni? Kiusamine on tahtlik ja korduv teise inimese kahjustamine kasutades ära jõudude ebavõrdsust ja ohvri raskusi enese kaitsmisel. Kiusamine on väga mitmetahuline nähtus, millel on oma funktsioon ja sotsiaalne arhitektuur. Tegemist ei ole pelgalt üksikepisoodide jadaga vaid pigem teatud tüüpi düsfunktsionaalse suhtega osapoolte vahel. Kiusamise olemust, põhjuseid ja tagajärgi on uuritud juba aastakümneid. Pikaajalised uuringud näitavad, et kooliajal kogetud kiusamine seostub ohvritel suurema depressiooni ja ärevushäirete riskiga, edutusega koolis (nt Olweus, 2013), kiusajatel aga kuritegeliku käitumise tõsise riskiga (Ttofi jt, 2011; Olweus, 2013), nii ohvritel kui kiusajatel esineb kaaslastega võrreldes rohkem suitsiidimõtteid. Mitmed uurimused on näidanud, et koolis kiusamise all kannatamine on seotud (Mitchell, 2003) või lausa ennustab kodust ära jooksmist (Tyler & Bersani, 2008). Seosed kiusamise ja kodust lahkumise vahel on seletatavad riski-võimendumise mudeli (Whitbeck et al., 1999) ja sotsiaalse kapitali teooriaga (Hagan & McCarthy, 1997). Õdede-vendade vahelise kiusamise kohta kodus on teada oluliselt vähem kui koolis toimuva kiusamise kohta. Uuringutest nähtub, et tegemist on väga levinud agressiooni liigiga, mida peetakse kahjuks tavaliseks ja normaalseks (nt Skinner & Kowalsky, 2013). Sageli on kodus kiusamine ja kannatamine seotud koolis kiusamise ja kannatamisega (Tippett & Wolke, 2014), tekitades olukorra, kus lapsel on mõlemas keskkonnas probleemid, mis võivad viia nii kooli kui kodu vältimiseni. Kui kodus ja koolis on probleemid, kus on siis hea? Ka lapse või nooruki kaaslastel on oma roll – hälbiva käitumisega kaaslastel on oluliseks kodust ära jooksmist ennustavaks riskiteguriks ja seda sõltumata noore individuaalsetest, kodu ja kooliga seotud riskiteguritest (Chen jt, 2012). Milliste mehhanismide kaudu see risk mõju avaldab, on siiani oletuslik. Ettekandes arutletakse mõnede võimaluste üle ennekõike sihiga leida võimalikke abistamiskohti.

Chen, X., Thrane, L., & Adams, M. (2012). Precursors of Running Away During Adolescence: Do Peers Matter?. Journal Of Research On Adolescence, 22(3), 487-497. Hagan, J., & McCarthy, B. (1997). Mean streets: Youth crime and homelessness. New York: Cambridge University Press. Mitchell, F. (2003). 'Can I come home?'The experiences of young runaways contacting the Message Home helpline. Child & Family Social Work, 8(1), 3-11. Skinner, J. A., & Kowalski, R. M. (2013). Profiles of sibling bullying. Journal of interpersonal violence, 28(8), 1726-1736. Tippett, N., & Wolke, D. (2014). Aggression between siblings: Associations with the home environment and peer bullying. Aggressive Behavior, doi:10.1002/ab.21557 Tyler, K. A., & Bersani, B. E. (2008). A longitudinal study of early adolescent precursors to running away. The Journal of early adolescence, 28(2), 230-251. Olweus, D. (2013). School bullying: Development and some important challenges. Annual review of clinical psychology, 9, 751-780. Ttofi MM, Farrington DP, Losel F, Loeber R. (2011). The predictive efficiency of school bullying versus later offending: a systematic/meta-analytic review of longitudinal studies. Crim. Behav. Mental Health, 21(2), 80-89. Whitbeck, L. B., Hoyt, D. R., & Yoder, K. A. (1999). A risk-amplification model of victimization and depressive symptoms among runaway and homeless adolescents. American Journal of Community Psychology, 27, 273-296.